

Janusz Kumala

"Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja" : XX Międzynarodowy Kongres Mariologiczno-Maryjny, Rzym, 15-24 IX 2000

Salvatoris Mater 2/3, 491-510

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Janusz Kumala MIC

**„Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja”.
XX Międzynarodowy
Kongres Mariologiczno-Maryjny**

Rzym, 15-24 IX 2000

XX Międzynarodowy Kongres Mariologiczno-Maryjny zorganizowała Międzynarodowa Papieska Akademia Maryjna (PAMI)¹.

Genezy Międzynarodowych Kongresów Mariologicznych należy szukać w początkach obecnego stulecia. W roku 1900 zorganizowano w Lyonie I Międzynarodowy Kongres Maryjny, który był spotkaniem czcicieli Matki Bożej żarliwie zabiegających o nowe „dogmaty maryjne” i przejawy kultu maryjnego. Podobny charakter miały następne kongresy: Fryburg 1902, Rzym 1904, Einsiedeln 1906, Saragossa 1910 i ostatni - Trewir 1912.

W roku 1950 Międzynarodowa Papieska Akademia Maryjna organizuje w Rzymie I Międzynarodowy Kongres Mariologiczny (o charakterze ściśle naukowym) oraz VIII Kongres Maryjny. Inicjatywa od razu wpisuje się w stały kalendarz ważnych spotkań teologicznych. Kongresy odbywają się co cztery lata, ostatnie miały miejsce w Częstochowie w 1996 r. Obecny Kongres jest pierwszym, który łączy oba kongresy pod wspólną nazwą „mariologiczno-maryjny”. Zachowano jego charakter ściśle naukowy, ale włączono w program maryjne celebacje liturgiczne i manifestacje kulturalne o charakterze maryjnym.

Kongres został wpisany w program obchodów Roku Jubileuszowego, dlatego w jego organizacji uczestniczył Komitet Główny Wielkiego Jubileuszu oraz diecezja rzymska, którą reprezentował komitet w składzie: ks. P. Silla (przewodniczący), ks. R. Bonola, ks. A. Collicelli, SM, ks. S. De Fiores, SMM, ks. A. Valentini, SMM, br. E. Vidau, SMM.

¹ Papieską Międzynarodową Akademię Maryjną (PAMI) założył w 1946 r. Carlo Balić, OFM (†1977) w celu koordynowania inicjatyw podejmowanych przez narodowe towarzystwa mariologiczne. Zgodnie ze Statutem zadaniem Akademii jest promowanie studiów mariologicznych i organizowanie kongresów, sympozjów oraz innych spotkań o charakterze naukowym oraz popularnym. Oficjalnego uznania Akademii przez Stolicę Świętą dokonał Jan XXIII (motu proprio „Maiora in dies”) 8 XII 1959 r., przyznając jej tytuł „Papieska”. Nowe statuty zaaprobował „ad experimentum” Jan XXIII w dn. 4 VII 1960, a ostatecznie Paweł VI 6 VII 1964.

Miejscem obrad było sanktuarium Matki Bożej Miłości pod Rzymem (via Ardeatina, Km 12), gdzie od 1740 r. czci doznaje obraz Matki Bożej, pochodzący z XIV wieku.

Temat Kongresu – *Mysterium Trinitatis et Maria* – doskonale koresponduje z charakterem Jubileuszu Odkupienia, który powinien być radosnym „nieprzerwanym hymnem uwielbienia Boga w Trójcy Jedyne-go” (*Incarnationis Mysterium*, 3). Ta „radość jubileuszowa nie byłaby pełna, gdybyśmy nie skierowali spojrzenia ku Tej, która okazując pełne posłuszeństwo Ojcu zrodziła dla nas w ciele Syna Bożego” (*tamże*, 14).

Na sesje plenarne Kongresu zaplanowano tematy o charakterze bardziej ogólnym, według następującego klucza: od refleksji nad „dziś” Kościołów i świata, poprzez konfrontację z przeszłością (Pismo święte, Tradycja, liturgia, ikonografia), do problemów inkulturacji wiary zgodnej z oczekiwaniami i potrzebami naszych czasów. Ponadto prace Kongresu przebiegały w 11 sekcjach: afrykańskiej, anglo-amerykańskiej, azjatyckiej, chorwackiej, francuskiej, włoskiej, latynoamerykańskiej, polskiej, portugalskiej, hiszpańskiej i niemieckiej.

Sekcja polska liczyła 15 oficjalnych delegatów, w tym jedna przedstawicielka Słowacji.

Zaplanowano 18 wykładów plenarnych oraz 165 w sekcjach językowych.

Piątek, 15 września

O godz. 17.00 uczestnicy Kongresu zgromadzili się w bazylice Matki Bożej Większej w Rzymie na wspólnej modlitwie. Odśpiewano hymn Kongresu („Gwiazda życia”) i odmówiono modlitwę do Trójcy Świętej.

Około 200 uczestników Kongresu oraz licznych pielgrzymów i przedstawicieli rzymskich parafii powitał Gaspar Calvo Moralejo, OFM, Przewodniczący Międzynarodowej Papieskiej Akademii Maryjnej. W swoim wystąpieniu przypomniał, że mariologia jest dyscypliną teologiczną, która „znajduje fundament tylko w Piśmie świętym”. Biblijne korzenie ma także prawda o Maryi jako umiłowanej Córce Boga Ojca, Przybytku Ducha Świętego i Matce Syna Bożego. W taki właśnie sposób przedstawił Maryję Sobór Watykański II. Odwołując się do hiszpańskiej tradycji teologicznej, o. Calvo Moralejo, nazwał Maryję „zwierciadłem życia trynitarnego”.

Przyznał, że od dłuższego czasu odczuwano potrzebę głębszego wnikięcia w tajemnicę Matki Bożej. Perspektywa trynitarna okazuje się tu

najlepszym kluczem hermeneutycznym. Duszpasterskie przygotowanie Jubileuszu Roku 2000 zaplanowane przez Jana Pawła II i skoncentrowane wokół Trzech Osób Boskich (1997 – rok Syna; 1998 – rok Ducha Świętego; 1999 – rok Ojca) oraz sam Jubileusz jako „uwielbienie Trójcy Świętej” okazuje się naturalnym kontekstem rozpoczynającego się Kongresu, którego tematem jest właśnie „Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja”.

W imieniu włoskich mariologów przemówił Alberto Valentini, SMM, Przewodniczący Włoskiego Interdyscyplinarnego Stowarzyszenia Mariologicznego. Witając uczestników Kongresu, którzy przybyli z różnych stron świata, niezwykle serdecznie zachęcił ich, aby czuli się jak u siebie w domu, „ponieważ w Rzymie nikt nie jest cudzoziemcem”.

Słowo powitania skierował także ks. kard. Camillo Ruini, który podziękował organizatorom i uczestnikom za gotowość podjęcia trudu refleksji nad niezwykle ważną prawdą o roli Maryi w historii zbawienia i Jej relacji do Trójcy Świętej.

Na koniec zabrał głos ks. kard. Jorge Arturo Medina Estévez, który przypomniał naukę Vaticanum II o „hierarchii prawd” w teologii oraz zasadę „wewnętrznej więzi tajemnic wiary”. W tym kontekście podjął analizę tekstów Pisma świętego (szczególnie opisu zwiastowania), zwracając uwagę na osobową i czynną postawę Maryi wobec objawiającego się Jej Trójjedynego Boga. Spotkanie zakończono odśpiewaniem antyfony „Salve Regina”.

Sobota, 16 września

Pierwszej sesji plenarnej Kongresu przewodniczył Bertrand Buby, SM, przewodniczący Towarzystwa Mariologicznego USA, a koordynował Ignacio M. Calabuig, OSM, rektor Papieskiego Wydziału Teologicznego „Marianum”.

„Jaka jest rola Maryi we współczesnej kulturze w świetle tajemnicy Trójcy Świętej?” Tym pytaniem rozpoczął swój wykład Johann Roten, marianista, z Uniwersytetu w Dayton w USA („Kultura współczesna: Trójca Święta a Maryja”).

Zwrócił uwagę, że obecnie jesteśmy świadkami i uczestnikami konfrontacji między kulturą a chrześcijaństwem. Głębsza refleksja nad tym fenomenem prowadzi do wniosku, że tylko Chrystus jest „kluczem” do zrozumienia każdej kultury, a z kolei On daje „egzegezę” (wyjaśnia) tajemnicy Trójcy Świętej.

Bóg Trójjedyny jest Bogiem dla nas (pro nobis), który objawia się w Jezusie Chrystusie – „historii ukrzyżowanej miłości Trójcy”. Perspek-

tywa społeczna i personalistyczna tajemnicy Trójcy Świętej może pomóc w rozwiązaniu problemów, które niesie ze sobą współczesna kultura, znaczone neoliberalizmem, globalizacją i postmodernizmem. W tym kontekście największe wyzwania wobec chrześcijaństwa to misterium Boga, osoby, czasu (sensu historii) i przyszłości.

Dzięki Maryi „ziemia dowiedziała się o istnieniu tajemnicy Trójcy Świętej”, albowiem pierwsze objawienie się Trójcy – przypomniał Roten nawiązując do nauczania Jana Pawła II – dokonało się w czasie zwiastowania w Nazaret 2000 lat temu. W tym wydarzeniu trynitarnym i maryjnym Roten dostrzega fundament antropologii chrześcijańskiej. Być osobą to znaczy realizować siebie poprzez bycie darem dla innych – na wzór Trójcy Świętej. Jednym słowem – „istnieć, to być darem”. Dokonuje się to dzięki działaniu Trójcy Świętej w człowieku, czego doskonałym przykładem jest Maryja, nazywana w Tradycji Kościoła „zwierciadłem Boga”. Patrzymy na Maryję jako miejsce „inkulturacji” Trójcy Świętej, dokonującej się poprzez Wcielenie Słowa, które objawia Trójcę. Co więcej, Maryja „promuje” proces inkulturacji, której realizację możemy zobaczyć w kontekście dostrzeganych dziś różnych „obrazów” Maryi:

- społecznym (Kontynent Latinoamerykański), który otwiera m.in. na ofiarną miłość, zatroskanie o sprawiedliwość społeczną itd.,
- witalnym (Afryka), podkreślający wartość wspólnoty życia,
- duchowym (Azja), prowadzący do dialogu w oparciu o wartości duchowe,
- personalistycznym (kraje anglosaskie, Europa), zwracający uwagę na godność człowieka i na osobę Maryi jako „naszej Siostry”, która towarzyszy nam w drodze.

Wszystkie „obrazy” mają swoje ograniczenia, ale w jakiś sposób odzwierciedlają działanie Trójcy w osobie Maryi i przypominają – podkreślił Roten za Janem Pawłem II – że, wiara, która nie staje się kulturą, nie jest w pełni przyjęta. Przywołane „obrazy” Maryi świadczą o tym, że jest Ona blisko ludzkości i prowadzi ją w stronę Trójcy Świętej działającej w świecie.

Według Rotena Maryja jest „arcydziełem posłania Trójcy” i należy ją widzieć w trzech perspektywach:

- 1) estetycznej – w Duchu Świętym Maryja otrzymuje nowe imię („łaski pełna”, kecharitomene) i w Nim tkwi Jej tożsamość;
- 2) dramatycznej – w Słowie, które staje się Człowiekiem Maryja uczestniczy w całej pełni, aż do dramatu Krzyża.
- 3) eschatologicznej – Maryja służy misji Syna Ojca oraz wskazuje cel i pełnię człowieka i historii.

Maryja widziana w tych perspektywach odśłania we współczesnej kulturze sens istnienia całkowicie zakorzenionego w tajemnicy Boga-Trójcy.

Zgodnie z programem Kongresu drugim mówcą miał być Genadios Limouris, metropolita Patriarchatu Ekumenicznego w Konstantynopolu, ale z powodu choroby odwołał swój udział w Kongresie. Miał mówić na temat: „Perspektywy prawosławnej teologii liturgicznej odnośnie do relacji: Trójca Święta a Maryja”.

W związku z zaistniałą sytuacją o wygłoszenie referatu organizatorzy poprosili kogoś z sekcji polskiej. Zaproponowano ks. prof. Lucjana Baltera SAC (Warszawa), który przedstawił zagadnienie „Trójca Święta a Maryja w świetle *Dzienniczka św. Faustyny Kowalskiej*”.

Trzecim prelegentem był ks. Piero Coda, z Papieskiego Uniwersytetu „Lateranum”. W swoim wykładzie pt. „Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja w Kościele katolickim na początku trzeciego tysiąclecia”, przypomniał, że prawda o Trójcy Świętej jest centralna w życiu chrześcijańskim, zaś relacje między Trójcą Świętą a Maryją dotyczą istoty chrześcijańskiej wiary.

Według Prelegenta wiara Maryi jako „pierwszego świadka Trój-jedynego Boga” stanowi istotę chrześcijańskiej postawy. Osoba Maryi jest zatem wzorem człowieka, który „w wolności otwiera się na Boga”, a dzięki „kenozie wiary” doświadcza pod krzyżem co znaczy być matką na wzór Boga Ojca, który całkowicie „daje swojego Syna”.

Maryja dzięki łasce jest „włączona” w życie Trójcy Świętej, aby pokazać, że także „nową ziemię” przenikają wewnętrzne relacje trynitarne – miłości i całkowitego oddania. W takim kontekście należy widzieć misję Maryi w historii Kościoła, która polega na uczestnictwie w dziele przekształcania świata „wewnątrz” i „na wzór” Trójcy Świętej.

W podsumowaniu P. Coda przypomniał prorocze słowa, które kilkadziesiąt lat temu wypowiedział J. Guittou: „na początku XXI wieku chrześcijanie zrozumieją Maryję w świetle Trójcy Świętej”, a wiek XXI będzie „wiekiem Maryi”.

Popołudniowe obrady toczyły się w sekcjach językowych. Wygłoszono następujące referaty:

1. Sekcja afrykańska: Wadi Abullif Malik Awad, OFM (Egipt), *Stan ducha Maryi podczas ucieczki do Egiptu w świetle homilii koptyjskich*, Mosé Ghebregiorghis, OFM Cap (Etiopia), *Matka Syjon w tradycji etiopskiej*, Mericheta Yariied Fenta (Etiopia), *Maryja a Trójca Święta: perspektywa etiopska*.

2. Sekcja anglo-amerykańska: Bertrand Buby, SM (USA), *Błogosławiona Dziewica a Ap 12 i 22: czy interpretacja trynitarno-ma-*

ryjna?, s. Isabel Naumann (Australia), *Maryja jako model Kościoła a relacje trynitarne*, Thomas Thompson, SM (USA), *Maryja a Trójca Święta we współczesnej amerykańskiej literaturze duchowości*.

3. Sekcja azjatycka: Milagron Gregorio, FMA (Filipiny), *Maryja w perspektywie posynodalnej adhortacji „Ecclesia in Asia” Jana Pawła II*, Leo Kleden, SVD (Indonezja), *Pobożność maryjna a prawa kobiet w perspektywie indonezyjskiej*, Celia Chua, MIC (Tajwan), *Refleksja teologiczno-duchowa o roli Maryi w pojęciu Trójcy Świętej i wspólnoty eklezjalnej zastosowane do rodzinnego modelu eklezjalnego na Tajwanie*.

4. Sekcja chorwacka: Mato Zovkić, *Rola Maryi w tajemnicy zbawienia według Ewangelii św. Łukasza i Dziejów Apostolskich*, Ivan Dugandžić OFM, *Jezus Syn Boży poczęty z Ducha Świętego i Syn Maryi w świetle świadectw Nowego Testamentu*, bp Vlado Košić, *Maryja a Trójca Święta w przepowiadaniu Fortunato Švagel (1715-1767)*.

5. Sekcja francuska: Claude Billot OFMCap, *Temat zwiastowania w witrażach bazyliki Notre-Dame de la Trinité w Bois*, Giovanni Costi, *Mariologia Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Daniel Doré, *Pozdrowienie „Ave Maria Filia Dei Patris” św. Jana Eudes*.

6. Sekcja włoska: Ermes M. Ronchi OSM, *Kultura włoska wobec tajemnicy Trójcy Świętej i Maryi z Nazaretu*, Maffeo Pretto CS, *Trójca Święta a Maryja w pobożności ludowej południowych Włoch*, Cesare Bissoli SDB, *Trójca Święta a Maryja w katechizmach Kościoła włoskiego*.

7. Sekcja latynoamerykańska: Miguel Angel Delgado OSM (Meksyk), *Najświętsza Trójca a Maryja w Nican Mopohua*, Valerio Maccagnan OSM (Meksyk), *Sanktuarium w Meksyku: miejsce spotkania z Maryją i z tajemnicą trynitarą*, Octavio Arismendi Posada (Kolumbia), *Pobożność trynitarzna syntezą prawdziwej duchowości maryjnej*.

8. Sekcja polska: ks. Teofil Siudy, *Maryja jako arcydzieło i współpracownica Trójedynego Boga według Jana Pawła II*, ks. Wacław Siwak, *Maryja jako Córa Boga Ojca, Matka Syna Bożego i Oblubienica Ducha Świętego według Jana Pawła II*, o. Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv, *Bóg wielkich niewolników Maryi*.

9. Sekcja portugalska: Maria Manuela Carvalho, *Dynamizm trynitarne w Maryi – Kościół pierwotny*, Anacleto Oliveira, *Tajemnica Trójcy a Maryja w zwiastowaniu*, Isidoro Lamelas OFM, *Tajemnica Trójcy a Maryja u Potâmio z Lizbony*.

10. Sekcja hiszpańska: Miguel Ponce Cuéllar, *Osiągnięcia i ograniczenia mariologii trynitarnej*, Gonzalo Gironés, *Synteza mariologii trynitarnej*, Antonio Artola CP, *Relacje Maryi z Trójcą Świętą*. *Tajemnica Maryi jako obraz Bożej natury*, Juan Esquerda Bifet, *Maryja jako trynitarne pamięć Kościoła: perspektywa misyjna*.

11. Sekcja niemiecka: Arnold Fritz, *Jak Maryja wobec tajemnicy Trójjedynego Boga. Motywy maryjne w chrześcijańskiej mystyce*, Cornelio Del Zotto OFM, *Trójca Święta a Maryja we wczesnej teologii franciszkańskiej*, Andrea Dillon, *Maryja – okryta cieniem Trójjedynego Boga*, Guth Klaus, *Sanktuaria trynitarne i maryjne. Ikonografia i cześć oddawana ikonom „bolesnej” i „radosnej” Trójcy Świętej*.

Pierwszy dzień kongresowych obrad zakończył się w auli Pawła VI wieczornym koncertem i modlitwą - „Maria Mater Mundi. Błogosławić Mnie będą wszystkie pokolenia” - z udziałem 500 artystów z pięciu kontynentów, w tym także przedstawiciele innych wyznań i religii.

Niedziela, 17 września

Celebracje liturgii Mszy świętych w kościołach Rzymu animowały wspólnoty: afrykańska i południowo-amerykańska, zaś w sanktuarium Divino Amore - azjatycka. Święteczny dzień zakończył koncert: *Ave Maria Jubilaei*.

Poniedziałek, 18 września

„W mojej wrażliwości protestanckiej zgadzam się ze wszystkim co zostało powiedziane” – podsumował wystąpienie Aristide Serry OSM, rzymskiego mariologa („Marianum”), Renzo Bertalot, pastor Kościoła Waldensów, który przewodniczył poniedziałkowej sesji plenarnej Kongresu.

A. Serra, światowej sławy biblista-mariolog, postawił pytanie: kiedy i w jaki sposób pierwsza wspólnota chrześcijańska podjęła refleksję nad tajemnicą relacji między Trójcą Świętą a Maryją? Prelegent wskazał na wydarzenie Paschy jako źródło ostatecznego objawienia się Trójcy Świętej i klucz do zrozumienia relacji Maryi do poszczególnych Osób Trójcy Świętej. To właśnie w misterium paschalnym „Bóg naszych ojców” objawia się jako Ojciec, Syn i Duch Święty: Ojciec, który jest Autorem zmartwychwstania Syna mocą Ducha Świętego.

To nie reakcja chemiczna, ani też podstęp człowieka, uwolnił Ukrzyżowanego od więzów śmierci. Tylko sam Ojciec, za sprawą potężnej mocy Ducha Świętego, wskrzesił swego człowieczego Syna, aby mógł On zasiąść na niebiosach po Jego prawicy. W tym rado-

snym momencie zmartwychwstania, w mistycznej ciszy Boskiej otchłani, Ojciec mógł powiedzieć do wcielonego Słowa zasiadającego przy Nim w chwale: *Ty jesteś moim synem: dziś ciebie zrodziłem* (Ps 2, 7). Tajemnica „stworzenia” zawiera się w misterium paschalnym. Za sprawą mocy Ducha Świętego, Ojciec odrodził słabe i śmiertelne człowieczeństwo Syna w blasku wiecznej chwały.

Biblijny obraz wydarzenia Paschy ukazuje je zatem jako „nowe narodzenie”, gdzie „Rodzącym” jest Bóg.

W takim kontekście należy widzieć grób Jezusa wykuty w skale jako „łono”. Serra zwrócił uwagę na biblijną symbolikę skały, która „rodzi”, „daje życie”. To przecież Bóg jest Skałą, która rodzi Izraela.

W kontekście takiej symboliki biblijnej należy też widzieć „łono” Maryi - skałę, która rodzi Jezusa i grób - „łono” z którego rodzi się ponownie (zmartwychwstaje) Jezus Chrystus. Taką symbolikę spotykamy u wielu Ojców Kościoła Wschodu i Zachodu.

Wspólnota chrześcijańska patrzyła na narodzenie Jezusa w Betlejem w świetle Paschy. Tak jak pasterze z Betlejem, tak i pasterze pierwotnej wspólnoty chrześcijańskiej (Apostołowie, oraz inni, którzy głosili Ewangelię), pod wpływem oświecenia i światła zmartwychwstania Pańskiego, mówili jeden do drugiego: „Pójdźmy do Betlejem i zobaczymy” (Łk 2,15). Innymi słowy, sposób, w jaki zmartwychwstał Chrystus, zrodził w Kościele pytanie o to, w jaki sposób został On poczęty w łonie Maryi. Od tego dnia rozpoczęła się dla Kościoła debata na temat Maryi.

Jeśli w misterium paschalnym Bóg Ojciec zrodził Syna w Duchu Świętym, to w taki sam sposób należy widzieć tajemnicę Wcielenia. Stąd analogia: „łono ziemi” (grób) i łono Maryi Dziewicy.

Kościół wierzy w dziewicze poczęcie Jezusa – podkreślił Serra – ponieważ wierzy w Jego zmartwychwstanie.

Paschalna perspektywa trynitarna oświeca trynitarne odniesienia Maryi w tajemnicy Zwiastowania.

W dyskusji A. Serra zaznaczył, że w refleksji nad tajemnicą Paschy spotykają się wszyscy chrześcijanie i tak jak pierwsza wspólnota stawiają sobie pytanie: Kim jest Maryja?

Kolejne referaty wygłosili: Ermanno Toniolo OSM i Ann Loades.

E. Toniolo (Rzym – „Marianum”) omówił temat: „Trójca Święta a Maryja w perspektywie bizantyjskiej” (zastąpił G. Hammanna z Uniwersytetu w Neuchâtel, który zrezygnował z udziału w Kongresie).

Dla Kościoła Wschodniego – podkreślił Prelegent – tajemnica Trójcy Świętej jest „codziennym oddechem”. Maryja w relacji do Boga Ojca

jest widziana w perspektywie oblubieńczej - dzięki tajemnicy Wcielenia mogą razem mówić: „to jest nasz Syn Jednorodzony”.

Macierzyńska relacja Maryi-Matki do Jezusa-Syna wskazuje na to, że Syn otrzymał od Maryi całą naturę ludzką, Ona jest jedynym źródłem Jego właściwości fizycznych, psychicznych i duchowych.

Relację Maryja - Duch Święty tradycja bizantyjska ujmuje w perspektywie przebóstwienia całego stworzenia. Maryja od samego początku swojego istnienia jest „mieszkaniem Boga”, przygotowanym przez Ducha.

„Tak jak Syn jest naturalnym obrazem Ojca, zaś Duch – obrazem Syna, tak Maryja jest ikoną Ducha, poprzez uczestnictwo i łaskę” – podsumował Toniolo.

A. Loades z Kościoła Anglikańskiego (Uniwersytet w Durham – Anglia) w swoim referacie zarysowała stanowisko Kościoła Anglikańskiego wobec relacji Trójcy Świętej i Maryi. W długim wprowadzeniu przedstawiła w oparciu o świadectwa liturgiczne miejsce Maryi w życiu swojego Kościoła, zwracając uwagę na dwa święta maryjne: Narodzenie Maryi i Wniebowzięcie.

W doświadczeniu anglikanów Maryja jest zawsze widziana z Chrystusem, zawsze była Jego Uczennicą. Rola Maryi w tajemnicy Wcielenia – podkreśliła Loades – nie polegała tylko na wypowiedzeniu „fiat”, ale także na tym, że wszędzie dawała „przestrzeń” Bogu.

Kościół Anglikański nie akceptuje takich wyrażeń, jak np. Maryja „Oblubienica Ducha Świętego”, „tabernakulum”, czy „ikona Trójcy Świętej”.

Tematy wygłoszone w sekcjach językowych:

1. Sekcja afrykańska: Bp Stanislas Lukumwena (Kongo), *Trójca Święta a Maryja w pojęciu afrykańskim*, Flavien Muzumanga Ma Mumbimbi (Hiszpania), *Trójca Święta a solidarna eschatologia afrykańska*, Atal Dosithé, *Serce Mamy w tajemnicy Syna. Misja Maryi w świetle tradycji afrykańskiej*.

2. Sekcja anglo-amerykańska: Maria Elisabetta Patrizi SMMI (Italia), *Trójca Święta a Maryja: perspektywa duchowości*, Rhonda Maingot, *Życie chrześcijanina jako „odbicie” Maryi i Trójcy Świętej*, Suzanne Dowdy, *Pobożność maryjna w Trynidadzie*, Marian Zalecki OSPPE, *Hodigitria Matka Boża Częstochowska a Trójca Święta w sanktuarium amerykańskiej Częstochowy*.

3. Sekcja azjatycka: Howard Dee (Filipiny), *Maryja a świeccy w kontekście Filipin*, Stella Valapha Nilaket SPC (Tajlandia), *Maryja*

i Jej relacje z Trójcą Świętą w kontekście eklezjalnym i kulturalnym Tajlandii, Martino Sardi OFM (Indonezja), *Maryja a promocja praw człowieka w Azji*.

4. Sekcja chorwacka: Andrea Filić, *Macierzyńskie oblicze Boga: Bóg nie jest tylko Ojcem, ale kocha nas także miłością matki*, Bruno Pezo OFM, *Błogosławiona Dziewica w dziele zbawienia w pismach Carla Balièa*, Petar Lubina OFM, *Tajemnica Trójcy w chorwackich sanktuariach maryjnych*.

5. Sekcja francuska: Michel Dupuy PSS, *Wcielenie jako dzieło Trójcy Świętej w Maryi*, Marcel Gendrot SMM, *Maryja a symfonia trynitarna w duchowości św. Ludwika M. Grignon de Montfort*, Jantine Giens, *Z Maryją umieć powiedzieć „tak” Bogu i ludziom*.

6. Sekcja włoska: Ermenegildo Manicardi, *Trójca a Maryja w Ewangelii Mateusza*, Achille M. Triacca SDB, *Dzieło Trójcy Świętej w Maryi według liturgii ambrożyjskiej*, Ferdinando Castelli SJ, *Trójca a Błogosławiona Dziewica w literaturze włoskiej XX wieku*.

7. Sekcja latynoamerykańska: Miguel Angel Delgado OSM (Meksyk), *Trójca Święta a Maryja w Nican Mopohua*, Valerio Maccagnan OSM (Meksyk), *Sanktuarium w Meksyku: miejsce spotkania z Maryją i tajemnicą trynitarną*.

8. Sekcja polska: ks. bp Julian Wojtkowski, *Trójca Święta a Maryja w kazaniach polskich autorów na Zwiastowanie NMP, drukowanych w XV wieku*, Roman Mazurkiewicz, *„Świętej Trojce miłośnica”. Trynitarne aspekty maryjności polskiego średniowiecza w świetle zabytków piśmiennictwa*, Tadeusz Dionizy Łukaszuk OSPPE, *Trynitarny wymiar kultu maryjnego u polskich teologów paulińskich doby baroku*, Danuta Mastalska, *Trójca Święta a Maryja według polskich kazań Antoniego Węgrzynowicza OFM (†1721)*.

9. Sekcja portugalska: Emilia Nadal, *Trójca a Maryja w sztuce portugalskiej*, Pedro Romano Rocha SJ, *Tajemnica Trójcy a Maryja w liturgii z Evora w XVI wieku*.

10. Sekcja hiszpańska: Juan Luis Bastero, *Trójca a Maryja w badaniach Hiszpańskiego Towarzystwa Mariologicznego (1)*, Rafael Casanovas SDB, *Trójca a Maryja w badaniach Hiszpańskiego Towarzystwa Mariologicznego (2)*, Lucas Francisco Mateo Seco, *Trójca a Maryja we wczesnej teologii hiszpańskiej*, Juan Miguel Ferrer, *Trynitarny wymiar mariologii hiszpańskiej w liturgii mozarabskiej*.

11. Sekcja niemiecka: Manfred Hauke, *Relacje trynitarne Maryi jako obraz Kościoła w nauczaniu Soboru Watykańskiego II*, Herbert King, *Maryja Pośredniczka łask w kontekście trynitarnym i chrystopologicznym według Johannes Driedo*.

Kolejny dzień obrad Kongresu zakończyła wieczorna modlitwa z udziałem pielgrzymów na placu św. Piotra i koncert muzyki religijnej.

Wtorek, 19 września

„Maryja podczas Zwiastowania nie miała świadomości tajemnicy Trójcy Świętej w kategoriach późniejszych pojęć teologicznych, ale doświadczyła Trójjedynego Boga w świetle całego dziedzictwa Starego Testamentu” – zwrócił uwagę podczas dzisiejszej sesji plenarnej ks. Domingo Munoz Leon, biblista z Madrytu. W wygłoszonym referacie przedstawił zagadnienie: Duchowa droga Maryi: od „Boga naszych ojców” do „Boga Ojca”.

Prelegent podkreślił, że Maryja miała starotestamentowy obraz Boga jako „Boga naszych ojców, Abrahama, Izaaka i Jakuba”, który jest miłosierny, wierny i miłuje „jak matka”. Od zwiastowania rozpoczyna się droga wiary Maryi, na której coraz bardziej doświadcza jak „Bóg ojców” jest „Bogiem Ojcem” Jej Syna. To „przejście” w pojmowaniu Boga przez Maryję ukazują Ewangelie, szczególnie Łukasza i Mateusza. Szczególne doświadczenie przez Nią Boga jako Ojca miało miejsce w wydarzeniu dziewiczego poczęcia. Wtedy już, w jakimś stopniu, miała też „świadomość, że Jej Syn jest Bogiem”, a nie – jak twierdzą niektórzy - dopiero po zmartwychwstaniu.

Według bibliisty z Madrytu tajemnicę Wcielenia opisaną przez Łukasza i Mateusza oświetla nie tylko Pascha, ale także cały Stary Testament.

W podobny sposób ujęła zagadnienie trynitarnych odniesień Maryi s. Mercedes Navarro, z Papieskiego Uniwersytetu w Salamancie (Hiszpania). W kontekście Starego Testamentu odczytała „ewangeliczną drogę Maryi” od zwiastowania do Zesłania Ducha Świętego, ukazując spójność Bożego planu wobec Maryi, nowość nowotestamentowego Objawienia oraz „relacyjny aspekt Boga”, widoczny na przykładzie doświadczenia Maryi.

Trzeci referat wygłosił ks. Enrico dal Covolo (Rzym), który ukazał doktrynę o Bożym macierzyństwie Maryi w świetle soborów: Konstantynopolitańskiego I (381), Efeskiego (431) i Chalcedońskiego (451). Naukę pierwszych soborów odczytał w kluczu katechetycznym. Zwrócił uwagę, że doktryna soborów pierwszych wieków ukazuje tajemnicę Maryi w ścisłej łączności z Chrystusem i w ten sposób Maryja nie tylko w żaden sposób „nie zasłania Trójcy Świę-

tej, ale jest Jej wiernym zwierciadłem”. Owa łączność Maryi z Chrystusem najbardziej ujawnia się na Golgocie, w godzinie męki Jezusa. Wtedy też Maryja w całej pełni „doświadczyła” głębi macierzyństwa wobec Syna i pełniej zrozumiała swoje zadanie w Bożym planie zbawienia. Doświadczenie Maryi przypomina każdemu wierzącemu, że głębszy sens swojego powołania można odkryć tylko wtedy, kiedy kroczy się drogą krzyża i staje przy Ukrzyżowanym. Tutaj tkwi sekret chrześcijańskiej świętości, jako całkowitego oddania życia „dla większej miłości” i więzi z Trójjedynym Bogiem.

Dzisiejszej sesji plenarnej przewodniczył ks. dr Teofil Siudy (Częstochowa), przewodniczący Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, a pracami kierował Jean-Pierre Sieme Lasoul Elagnen (Kongo), przewodniczący sekcji afrykańskiej.

Tematy sekcji językowych:

1. Sekcja afrykańska: John Egbulefu (Nigeria), *Słowo Wcielone jest Bogiem z nami i mówi o Trójcy; Maryja jest my-z-Bogiem, patrzy na Trójjedynego Boga i rozważa to, co widzi*, Anthony Dimkpa (Nigeria), *Maryja, my-z-Bogiem jest odbiciem prawdy Trójcy Świętej*, Innocent Ibeh (Nigeria), *Maryja, my-z-Bogiem jest odbiciem piękna Trójcy Świętej*.

2. Sekcja anglo-amerykańska: John Samaha SM, *Nasz udział w apostołskiej misji Maryi*, Mary McDevitt, *Poezi i poezja maryjna: relacje Maryi z Trójcą Świętą*, Gerard Buhagiar, *Relacje Maryi z Trójcą Świętą według poetów maltańskich*, Luciano Alimandi, *Trynitarny wymiar maryjnych formuł konsekuracyjnych Jana Pawła II*.

3. Sekcja azjatycka: Wissam Abou Nasser (Liban), *Maryja jako świadek miłości trynitarniej w Kościele maronickim*, Teresa Joseph FMA (Indie), *Maryja jako prawdziwa uczennica w indyjskim kontekście religijnym*, Gregorius Budi Subanar SJ (Indonezja), *Pobożność maryjna w Giava (Indonezja)*.

4. Sekcja chorwacka: Marijan Biškup OP, *Trójca Święta a Maryja w ludowej pobożności chorwackiej*, Gabrijel Jurišić OFM, *Trójca a Maryja w doświadczeniu mistycznym chorwatów zmarłych w opinii świętości*, Marija Mirković, *Trójca a Błogosławiona Dziewica w ikonografii chorwackiej*.

5. Sekcja francuska: Philippe Jobert OSB, *Trynitarna logika miłości w tajemnicy Zwiastowania*, René Laurentin, *Trójca Święta a Maryja*, Jean Longère PSS, *Maryjne aspekty teologii Alain'a de Lille (†1203)*.

6. Sekcja włoska: Giuseppe Bortone SJ, *Tajemnica trynitarna a Maryja w „Boskiej Komedii” Dantego Alighieri*, Pasquale Iacobo-

ne, *Przedstawienia Maryi w relacji do Trójcy Świętej w sztuce włoskiej*, Vincenzo Romano OP, *Trójca Święta a Maryja na drodze duchowej według św. Katarzyny ze Sieny*, Maria Teresa Sotgiu, *Trójca Święta a Maryja u niektórych autorów Humanizmu i Odrodzenia*.

7. Sekcja latynoamerykańska: Deyanira Flores (Kostaryka), *Pośrednictwo Maryi według Bernarda Chiaravalle i Ludwika M. Grignion de Montfort: analiza porównawcza*, Hugo Cordoba OFM (Meksyk), *Maryja w tajemnicy trynitarniej według św. Franciszka z Asyżu*.

8. Sekcja portugalska: Geraldo de Fátima Morujao, *Trójca a Maryja w „Os Lusíadas” i w liryce Luís de Camões*, João Duque, *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja w portugalskim śpiewniku religijnym*.

9. Sekcja hiszpańska: Luis Diez Merino CP, *Maryjne teksty trynitarnie Nowego Testamentu u egzegetów hiszpańskich*, Ismael Bengoechea OCD, *Trójca Święta a Maryja w doświadczeniu mistycznym św. Teresy od Jezusa*, Andrés Molina Prieto, *Trójca Święta a Maryja u św. Jana z Awila*, Alejandro Martínez Sierra SJ, *Trójca Święta a Maryja u św. Tomasza z Villanueva*.

10. Sekcja niemiecka: Ulrich Kühn, *Protestanci o Maryi w świetle tajemnicy trynitarniej*, Gerda Riedl, *W centrum historii zbawienia. Struktura trynitarna w myśli mariologicznej Michała Schmausa (1897-1993)*, Klaus Dade, *Maryja Świętynią i Tabernakulum Trójcy Świętej*.

Na zakończenie dnia obrad Kongresu można było obejrzeć film „Maryja, córka swego Syna” w reżyserii Fabrizioo Costa.

Środa, 20 września

Sesji plenarnej przewodniczył J. Longere, PSS, Przewodniczący Francuskiego Towarzystwa Studiów Maryjnych, a pracami kierowała Cettina Militello („Marianum”).

Dominowała historia teologii. Luigi Gambero, marianista („Marianum”) wskazał na niektóre aspekty relacji Trójcy Świętej i Maryi u Ojców Kościoła Zachodniego (do V w.). Maryja była przez nich widziana (przede wszystkim w kontekście Wcielenia) jako „Oblubienica Boga”. Maryję i Boga Ojca łączy w jakimś stopniu funkcja rodzenia Syna, który odwiecznie rodzony bez matki, w czasie został zrodzony bez ojca.

Dla Syna Bożego Maryja jest „komnatą” w której dokonują się zaślubiny Boga z ludzkością. Zaś wobec Ducha Świętego Maryja jest nie tylko „Oblubienicą” (z racji współpracy w poczęciu Jezusa), ale także „Świątynią”, „Naczymiem”, czyli miejscem, które On całkowicie wypełnia.

Marielle Lamy (paryska „Sorbona”) omówiła relacje „pokrewieństwa” i „przymierza” między Maryją a Trójcą Świętą w świetle teologii średniowiecznej, zaś Enrique Llamas Martinez OCD (z uniwersytetu w Salamance) w mariologii XVII wieku, szczególnie hiszpańskiej.

W popołudniowej sesji zabrali głos w ramach dyskusji panelowej przedstawiciele pięciu kontynentów, aby odpowiedzieć na pytanie: „Trójca Święta a Maryja: jakie znaczenie dla twojej kultury?” Dyskusję prowadził R. Laurentin.

„Jeśli Bóg Ojciec jest miłosierny, Syn Boży jest Bogiem z nami, a Duch Święty jest mocą i życiem, to gdzie jest Trójca Święta na kontynencie azjatyckim nękanym nędzą i cierpieniem?” – pytała Henrietta T. de Villa, Ambasador Filipin przy Stolicy Świętej.

Pani Ambasador ukazała obecność i znaczenie pobożności maryjnej dla kontynentu azjatyckiego, niezwykle zróżnicowanego pod względem religijnym i konkretnych warunków życia. Wskazała na wielkie ubóstwo życia wielu Azjatów, którzy są współczesnymi *anawim* (ubogimi Jahwe) i oczekują na dobrą nowinę o Zbawicielu świata, który przecież narodził się w Azji, a jednak przygniatająca większość jej mieszkańców Go nie zna.

Maryja, Córka azjatyckiej ziemi, może spełnić ważną rolę w procesie inkulturacji prawdy o Trójjedynym Bogu. Maryja, Niewiasta wiary i odwagi może inspirować do jej przyjęcia. Co więcej, Maryja, Niewiasta modlitwy ukazuje na czym polega zażyłość człowieka z Trójcą Świętą.

Także Afryka odkrywa Maryję i Jej znaczenie dla życia wiary oraz jej inkulturacji na ogromnym kontynencie, który zamieszkuje 1045 plemion, a każdy z nich ma swoją kulturę i wrażliwość religijną. O Maryi jako Matce Afryki mówił ks. Jean-Pierre Sieme Lassoul Elagnen (Kongo). Dla Afrykanów – podkreślił – Maryja jest „naszą Mamą”. Przyznał, że teologia afrykańska nie podjęła jeszcze zagadnienia relacji między Trójcą Świętą a Maryją.

W kontekście kultury południowo-amerykańskiej (szczególnie brazylijskiej) mówiła Lina Boff (siostra znanego teologa Leonarda). Zwróciła uwagę na konieczność przyjmowania prawdy o Trójcy Świętej jako rzeczywistości, a nie abstrakcyjnej doktryny. Maryja zaś jako osoba historyczna ukazuje się jako odważna Niewiasta, która reaguje wobec wydarzeń zbawczych, które także dzisiaj tworzą historię zbawienia i przemieniają świat.

Pozostali uczestnicy dyskusji panelowej w ogólny, ale interesujący sposób przedstawili miejsce Maryi w pobożności i kulturze – Peter Fan w północno-amerykańskiej, zaś Tina Beattie - europejskiej (bardziej angielskiej).

Dyskusja uwypukliła wiele aspektów problemu inkulturacji mariologii oraz uświadomiła uczestnikom konieczność otwarcia się w swoim przeżywaniu wiary (także maryjności) na doświadczenia innych kultur.

Kolejny dzień obrad Kongresu zakończył koncert pieśni maryjnych „Stella splendens” w wykonaniu chóru z Foligno (Italia).

Czwartek, 21 września

Sesji plenarnej przewodniczył Candido Pozo SJ, Przewodniczący Hiszpańskiego Towarzystwa Mariologicznego, zaś pracą kierowała Milagros Gregorio FMA, Przewodnicząca sekcji azjatyckiej Kongresu.

„Z Maryją, ściśle złączoną z liturgią ziemską i niebiańską, uwielbiamy Trójjedynego Boga” - przypomniał bp Julian Lopez Martin (Salamanca). Prelegent omówił temat: „Celebracja chrześcijańskiego misterium w łączności z Maryją w liturgii rzymskiej”. Uwypuklił trynitarny aspekt liturgii Mszy św. i wzorcą obecność Matki Bożej, która uczy jak przeżywać liturgiczną celebrację tajemnicy Trójcy Świętej.

Relację Trójca Święta a Maryja w sposób niezwykle interesujący przedstawiła Maria Giovanna Muzj (Rzym), która omówiła ten temat obecny w tradycji ikonograficznej. Wskazała na trzy symbole, które ikonopisarze wykorzystywali, aby kontemplować tę prawdę trynitaro-maryjną, a mianowicie: frontalność (wymiar pionowy) ikony, koło i płomień (ogień) – wszystkie należą do uniwersalnego doświadczenia religijnego. Pierwszy podkreśla spotkanie Trójcy Świętej z Maryją (Zwastowanie, Ukrzyżowanie, Zesłanie Ducha Świętego, Zaśnięcie), gdzie jedynym zadaniem Maryi jest ukazywanie Syna. Symbol koła podkreśla wymiar oblubieńczy Maryi wobec Trójcy Świętej i ukazuje Maryję „wewnątrz” miłości trynitarnej (obrazy koronacji Maryi). Zaś symbol płomienia uwypukla świętość Maryi i dynamizm działania Boga w historii zbawienia.

O ikonie Maryi Theotokos mówił Constantin Charalampidis (Uniwersytet w Salonikach). Przybliżył prawdę o Bożym macierzyństwie Maryi w świetle nauczania wschodnich Ojców Kościoła i liturgii bizantyjskiej.

Tematy sekcji językowych:

1. Sekcja afrykańska: Ignatius Edet (Nigeria), *Maryja, my-z-Bogiem jest odbiciem piękna Trójcy*, Walter Onumaegbu (Nigeria),

Maryja, my-z-Bogiem odbiciem dobroci Trójcy, Mbagwu Kenneth (Nigeria), *Trójca a Maryja w ludowej pobożności nowych chrześcijan afrykańskich*.

2. Sekcja anglo-amerykańska: Edward J. Kelty OS, *Ja jestem Tą, która jestem w Trójcy Przenajświętszej: Córką Ojca, Matką Syna, Oblubienicą i Świętynią Ducha Świętego*, Jean Frisk, *Posoborowe dokumenty Kościoła i katechezy papieskie o Maryi i Trójcy Świętej*, Arthur Burton Calkins, *Relacje Serca Maryi z Osobami Trójcy Świętej według Jana Pawła II*.

3. Sekcja azjatycka: Catalino Arevalo SJ (Filipiny), *Lud kochający Maryję*, Josefina Manabat (Filipiny), *Maryja i droga wiary w Ojcu, Synu i Duchu Świętym mieszkańców Filipin*, Thomas Aykara OCD (Indie), *Maryja: wspaniały przewodnik do medytacji w kontekście duchowości Indii*.

4. Sekcja chorwacka: Hrvojka Mihanović-Salopek, *Relacja Maryi z Trójcą Świętą w hymnach maryjnych Marka Marulića*, Imakulata Malinka, *Perspektywa trynitarna chorwackich ludowych pieśni maryjnych*, Cecilija Pleša, *Obraz Trójcy Świętej w pieśniach maryjnych zawartych w paulińskim zbiorze pieśni z 1644 r.*

5. Sekcja francuska: Yves-François Riou, *Maryja i Trójca Święta w ikonografii w Bretanii*, Jean Stern MS, „Tron Jego ojca Dawida” *a wiara Maryi w tajemnicę Trójcy Świętej* (por. Łk 1, 32-34).

6. Sekcja włoska: Valeria Ferrari Schiefer, *Trójca Święta a Maryja u niektórych włoskich autorek XVII wieku*, Giovanni Velocci CSSR, *Trójca Święta a Maryja u św. Alfonsa Liguori*, Umberto Muratore IC, *Trójca Święta a Maryja u Antoniego Rosmini*, Salvatore M. Perrella OSM, *Trójca Święta a Maryja w teologii włoskiej XX wieku*.

7. Sekcja latynoamerykańska: Fernando Pineros (Kolumbia), *Tryniatny wymiar kultu Matki Bożej z Góry Karmel w Kolumbii*, Vittorino Girardi (Kostaryka), *Maryja jako misjonarka Trójcy Świętej*.

8. Sekcja polska: Gabriel Bartoszewski OFMConv, *Trójca Święta i Maryja w pismach bł. Honorata Koźmińskiego (†1916) i w zgromadzeniach przez niego założonych*, Paulin Sotowski OFMConv, *Trójca Święta a Maryja w medytacji św. Maksymiliana Kolbe*, Jan Pach OSPPE, *Komunia życia Maryi z Trójcą Świętą w kerygmie Stefana kardynała Wyszyńskiego*, Kazimierz Pek MIC, *Znaczenie pneumatologii Y. Congara dla mariologii w Polsce*.

9. Sekcja portugalska: José Alves Pires SJ, *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja w kazaniach o. Antoniego Vieira*, José Carvalho, *Symbolizm Niewiasty z Apokalipsy a orędzie z Fatimy*.

10. Sekcja hiszpańska: Cándido Pozo SJ, *Trójca Święta a Maryja*

w „*De mysteriis vitae Christi*” Franciszka Suareza, Juan Cascante Dávila, *Mariologia trynitarna u hiszpańskich teologów XVII wieku*, Gaspar Calvo OFM, *Mariologia trynitarna u Matki z Agredy*, Federico Delclaux, *Trójca a Maryja w malarstwie hiszpańskim złotego wieku*.

11. Sekcja niemiecka: German Rovira, *Bóg Trójca a Maryja w tajemnicy zbawienia*, Johannes Schneider OFM, *Maryja a Trójca Najświętsza u św. Franciszka z Asyżu*, Joachim Schmiedl, *Miłosierdzie jako motyw maryjny. Mistyka trynitarna a pobożność maryjna*, Anton Ziegenaus, „*Człowiek, który był Bogiem i Matka, która była dziewicą*”. *Szczególna relacja Maryi z Trójcą Świętą w pierwszej mariologii dogmatycznej XIX wieku H. Oswalds’a*.

Przedostatni wieczór kongresowych obrad zakończył koncert pieśni maryjnych „*Stella splendens*”, które przygotowano specjalnie z okazji Kongresu.

Piątek, 21 września

W ostatnim dniu Kongresu za prezydialnym stołem zasiadł Adalbert Rebić, Przewodniczący Chorwackiego Towarzystwa Mariologicznego i Marcella Farina FMA (Rzym).

„Maryja cierpiąca wprowadza nas w kontemplację cierpienia Boga” – powiedział Angelo Amato, SDB (Rzym). W swoim referacie omówił problematykę bólu/cierpienia Boga i w takim kontekście Maryję obecną na Golgocie przy Ukrzyżowanym Synu. Rysując obraz Boga, który cierpi, prelegent przedstawił współczesną refleksję teologiczną, takich autorów jak: K. Kitamori, J. Moltmann, H. Küng, H.U. von Balthasar i G. Greshake.

W cierpieniu Chrystusa na krzyżu widzimy w sposób radykalny realizm Wcielenia. Zaś samo wydarzenie Krzyża jest objawieniem miłości trynitarniej. W cierpienie Jezusa włączony jest Bóg Ojciec (Moltmann). Ta „pietà ojcowska” została wyrażona w sztuce chrześcijańskiej, podobnie jak pieta Maryi (rzeźby Michała Anioła). Jezus nie umiera sam, ale w ramionach Ojca i w obecności Ducha Świętego. W trynitarniej interpretacji Krzyża można także dostrzec obecność Matki Jezusa.

Drugim prelegentem był Anton Ziegenaus (Augsburg). Skoncentrował się na teologiczno-dogmatycznych rozważaniach o Maryi w kontekście trynitarnym.

„Duchowość bez teologii jest pusta, a teologia bez duchowości

jest ślepa” – powiedział Stefano De Fiores, SMM (Rzym), autor wielu publikacji z dziedziny duchowości maryjnej, kolejny prelegent.

Duchowość chrześcijańska – według De Fioresa – to opcja fundamentalna wobec Trójjedynego Boga, zaś Maryja jest dla nas nieościgłym wzorem doświadczenia tajemnicy trynitarniej (szczególnie w zwiastowaniu), radykalnego opowiedzenia się po stronie Boga i ścisłej więzi z poszczególnymi Osobami Trójcy Świętej: Ojcem, Synem i Duchem Świętym.

Człowiek „doświadcza Trójcy Świętej” w sakramencie chrztu świętego i staje się „człowiekiem trynitarnym”, który rozwija i pogłębia swoją więź z Trójjedynym Bogiem przy pomocy Maryi. Dokonuje się to m.in. na drogach: sakramentalnej (szczególnie Eucharystii), uległości natchnieniom Ducha, miłości, kontemplacji ikon i modlitwy.

Celem mistyki trynitarniej, która jest osiągalna dla każdego chrześcijanina jest: doświadczenie Boga oraz więź oblubieńcza z Nim. Maryja nie tylko jawi się tutaj jako wzór, ale także pomaga kroczyć tą „mistyczną drogą”.

Tematy wygłoszonych referatów w sekcjach językowych:

1. Sekcja afrykańska: Michel Libambu (Kongo), *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja u św. Augustyna. Światło dla duszpasterstwa maryjnego w Afryce współczesnej*, Jean-Pierre Sieme Lasoul Elagnen (Kongo), *Kult Maryi w Afryce a tajemnica Trójcy*.

2. Sekcja anglo-amerykańska: William M. McLoughlin OSM (Anglia), *Aktualna działalność Ekumenicznego Stowarzyszenia Błogosławionej Dziewicy Maryi w świetle Jubileuszu Wcielenia*, Constantine Charalampidis, *Obecność Bogarodzicy w chrystologicznych scenach sztuki bizantyjskiej*, Giovannella Berte Ferraris, *Trójca Święta w zaślęciu Maryi*.

3. Sekcja azjatycka: podsumowano dotychczasową pracę i dyskutowano o możliwości powołania Azjatyckiego Towarzystwa Mariologicznego.

4. Sekcja chorwacka: Vitomir Belaj, *Fundament etnologiczny ludowych pojęć o Trójcy Świętej i Maryi*, Leopold Grcar OFM, *Trójca Święta a Maryja w pobożności ludowej Słowenii*, Bruno Korošak OFM, *W Błogosławionej Dziewicy Słowo stało się ciałem czy człowiekiem?*

5. Sekcja francuska: Monique Touvet, *Maryja a Trójca Święta w pismach o. J. Picot de Cloriviere*, Harry William Tajra, *Komentarz Lutra do „Magnificat”: odkrycie duchowości Kościoła luterańskiego*.

6. Sekcja włoska: Gianni Colzani, *Teologia trynitarna i pozycja epistemologiczna mariologii*, Michele Giulio Masciarelli, *Mary-*

ja ikoną relacyjną miłości Trójcy Świętej w historii, Sergio Gaspari SMM, *Trójca a Maryja w „Zbiorze Mszy świętych o NMP”*, Luigi Borriello OCD, *Obecność Maryi na chrześcijańskiej drodze ku Trójcy Świętej*.

7. Sekcja latynoamerykańska: Virgilio Elisondo (USA), *Guadalupe nowym obrazem Trójcy Świętej?*, Ana Maria Rosso (Argentyna), *Założenia ikonograficzne Zwiastowań el Greco*, Isaac Vazquez Janeiro OFM (Hiszpania), *Trynitarne aspekty doktryny o Niepokalanym Poczęciu na soborze w Costanza*.

8. Sekcja polska: Jana Moricová (Słowacja), *Trójca Święta a Maryja w pobożności słowackiej*, Krzysztof Leśniewski, *Misterium Trójcy Świętej a misterium Maryi w duchowości prawosławia*, Władysław Nowak, *Maryja przygotowana przez Ducha Świętego, wybrana przez Boga Ojca na Matkę Jego Syna w religijności ewangelickiej*.

9. Sekcja portugalska: José Jacinto Farias SCJ, *Trójca, Eucharystia i Maryja w modlitwach fatimskich*, Manuel da Rocha Felício, *Maryja w planie Bożym: ekumeniczny wkład Grupy z Dombes*.

10. Sekcja hiszpańska: José Antonio Riestra, *Maryja a Trójca u Jacinto M. Martínez y Saez*, María Cuende, *Maryja a Trójca według o. José Antonio de Aldama*, Antonio Aranda, *Mysł mariologiczna bpa Álvaro del Portillo*, Juan Antonio Mateo García, *Trynitarne aspekty w posoborowej mariologii hiszpańskiej*.

11. Sekcja niemiecka: Heinz-Meinolf Stamm OFM, *Maryja, Służebnica Pańska w tajemnicy Trójcy według Marcina Lutra*, Johannes Stohr, *Maryja a Trójca u F. Suareza i M.J. Scheebena*, Joseph Schumacher, *Maryja, Matka Boga a Bóg-Trójca u J.H. Newmana*.

Ostatni dzień obrad zakończyło ekumeniczne czuwanie modlitewne w kościele luterańskim św. Pawła w Rzymie.

Sobota, 23 września

Zakończenie obrad Kongresu odbyło się w Bazylice Matki Bożej Większej w Rzymie. G. Calvo Moralejo OFM podsumował prace prowadzone podczas sesji plenarnych, zaś A. Valentini SMM – 11 sekcji językowych. Wykład końcowy wygłosił ks. kard. J.A. Medina Estévez.

Niedziela, 24 września

Uczestnicy Kongresu oraz przedstawiciele sanktuariów świata uczestniczyli we Mszy św. na placu św. Piotra, której przewodniczył Jan Paweł II. W homilii wyraził życzenie i nadzieję, że owocem Roku Jubileuszowego będzie także odnowiona pobożność maryjna. Wskazał też na warunki autentycznej czci Maryi: oparcie w Piśmie świętym i Tradycji (szczególne dowartościowanie liturgii), naśladowanie Maryi, unikanie zabobonów i czczej łatwowierności, poprawny (zgodny z nauką Kościoła) stosunek do objawień maryjnych, odniesienie do Trójcy Świętej – źródła wielkości Maryi.

Po zakończeniu Mszy świętej, na znak czci i miłości wobec Matki naszego Pana obecnej w znaku cudownego obrazu z sanktuarium Divino Amore, przedstawicielki pięciu kontynentów złożyły przed obrazem bukiet kwiatów. Europę reprezentowała dr Danuta Mastalska (Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater”).

W czasie modlitwy „Anioł Pański” Jan Paweł II zwrócił się do Polaków obecnych na placu św. Piotra: *Kończąc ten Międzynarodowy Kongres Maryjno-Mariologiczny pielgrzymuję myślą na Jasną Górę oraz do drogiej sercu Kalwarii i wszystkich innych sanktuariów maryjnych w Polsce. Nawiedzam w duchu sanktuarium Svatá Hora u Příbrami w Czechach i Matki Bożej Siedmiu Boleści w Szashtynie na Słowacji; sanktuaria w Maria Bistrica w Chorwacji, w Ostrej Bramie na Litwie, w lotewskiej Agłona, w Zarwanycia na Ukrainie, a także sławną cerkiew w rosyjskim Kazaniu i inne miejsca w Europie Środkowej i Wschodniej uświęcone szczególną obecnością Matki Bożej i modlitwą tych, którzy się do Niej uciekają. W dniu Jubileuszu Sanktuariów w sposób szczególny pragnę być tam obecny, by zawieźć Kościół i cały świat Jej matczynej opiece.*

Najbliższy Międzynarodowy Kongres Mariologino-Maryjny odbędzie się w Puy-en-Velay we Francji.